

Rapport skolprojektet

Projektidé

Genom forskning vet vi att en fungerande skolgång är en av de stora framgångsfaktorerna för att predicera ett fungerande socialt vuxenliv. Det är därför av yttersta vikt att förhindra att elever faller ur skolan. För att lyckas med detta tror vi att socialtjänst och skola måste samverka kring elever som har hög frånvaro från skolan.

Projektgruppen

Projektet har pågått under tiden februari 2008 till januari 2009. I projektet har funnits två socialsekreterartjänster. En av dessa har varit tillsatt under hela projekttiden, den andra har varit tillsatt av två olika socialsekreterare, var emellan det uppstod ett glapp i tjänstetillsättningen. Socialsekreterarna hade tidigare erfarenhet från arbete med barn och ungdomar inom socialtjänsten, samt erfarenhet från att ha arbetat som skolkurator. Alla socialsekreterare i projektet är socionomer.

Projektets styrgrupp har utöver projektledare, projektmedarbetare och projektansvarig bestått av representanter från skolan, en biträdande rektor och två speciallärare. Det var från början tänkt att representant från ytterligare en skola ingå i styrgruppen, men den skolan avböjde att medverka då projektet skulle starta. Från socialtjänsten deltog även den biträdande gruppleddaren från socialtjänstens öppenvård till en början samt även dåvarande gruppleddaren i ungdomsgruppen som sedan hon slutade sommaren 2008 inte ersattes.

Styrgruppens personal från skolan har alla tre gått en 5-poängsutbildning på Örebro Universitet som behandlat preventionsarbete i skolan och de senaste evidensbaserade forskningsrönen kring hur man stödjer elever och främjar en god skolutveckling. Detta har varit en stor tillgång i styrgruppens arbete.

I styrgruppen uppkom redan från början önskemål om ett samarbete med BUP kring eleverna som har hög skolfrånvaro med anledning av fobier eller neuropsykiatriska diagnoser. Många elever "faller mellan stolarna" i samarbetet mellan skola, socialtjänst och BUP. Frågan ställdes till BUP om medverkan i projektet, men denna möjlighet fanns inte då BUP precis inlett ett samarbete med ett skolprojekt i Bromma. Dock sade överläkaren att de har en samsyn kring att elevers frånvaro från skolan är mycket allvarligt och är något som bör prioriteras.

Bakgrund

Varje år inkommer ett stort antal anmälningar till socialtjänsten i Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltning gällande barn och ungdomar som har skolrelaterade problem. Under 2007 inkom 80 anmälningar på ungdomar i åldern 13-20 år gällande skolproblematik, det motsvarar 9 % av det årets anmälningar. Under 2008 inkom 99 anmälningar på ungdomar i åldern 13-20 år gällande skolproblematik, det motsvarar 10 % av det årets anmälningar. En majoritet av anmälningarna gäller ogiltig frånvaro, det vill säga att barn och ungdomar upprepat uteblir från lektioner eller helt uteblir från skolan utan giltig orsak.

Innan skolan gör anmälan till socialtjänsten har skolan arbetat för att eleven skall återgå i undervisningen. Skolornas anmälan föregås av olika mycket arbete för att få tillbaka eleven i studier. Det arbete som görs ser olika ut och sker i olika omfattning. Ofta har frånvaron varat under lång tid innan anmälan till socialtjänsten görs.

När anmälan inkommer till socialtjänsten görs ställningstagande om utredning skall inledas med anledning av den inkomna informationen. Utredning kan enligt lag pågå upp till fyra månader. Det traditionella utredningsarbetet tar ofta lång tid och om bedömningen görs att insatser skall tillsättas tar det ofta tid innan dessa kan komma igång.

Av erfarenhet vet vi att tillvaron för barn och ungdomar behöver den hållande struktur som skolan erbjuder. När barn och ungdomar förlorar denna hållande struktur ökar deras problembild mycket snabbt och ju längre tid den unge uteblir från skolan desto svårare blir det för den unge att återgå.

Detta visar att barn och unga som skolkar i sådan omfattning att de behöver insatser från socialtjänsten får denna hjälp, men först mycket sent då problemen blivit allvarigare och svårare att lösa.

Vår ambition i projektet var att komma in tidigare i processen än vad socialtjänsten annars gör eller gjort för att på så sätt undvika att barnets/ungdomens beteende blir befast. Vår förförståelse var att sannolikheten att kunna bryta ett beteende ökar med en tidig intervention.

Vi har i projektet fått kontakt med ungdomar som helt eller delvis inte kommer iväg till skolan genom att anmälningar kommit in till socialtjänstens barn- och ungdomsenhet i stadsdelen. Vi har varit knutna till ungdomsgruppen som tar emot anmälningar om barn 13-20 år, då de är vanligast att de flesta börjar skolka i tonåren. Dock vore det bra att skolan i sitt förebyggande arbete skulle fokusera på att hitta dessa elever tidigare. Många elever vi träffat har börjat få svårigheter i kamratgruppen i årskurs fem, vilket längre fram gjort att de uteblivit från skolan. Hade något kunnat göras redan tidigare för dessa ungdomar?

Syfte

Projektets syfte har varit att utveckla en samverkansmodell för skolan och socialtjänsten för att fånga upp dessa elever i ett tidigt stadium för att på så sätt minimera riskerna för långvarigt och omfattande skolk.

Vår tanke var att vi skulle arbeta med socialtjänstens vanliga handläggning i dessa ärenden, det vill säga göra utredningar enl. 11 kap 1 och 2 §§ SoL, men se om vi kunde arbeta på ett bättre sätt så att ungdomar kunde komma tillbaka till skolan snabbare.

Mål

Projektets mål har varit att förhindra långvarig ogiltig frånvaro från skolan och därtill kopplad social utslagning. Målet är också att sprida och förankra den nya kunskap och de erfarenheter projektet får kring målgruppen för att utveckla väl fungerande rutiner i det fortsatta löpande arbetet.

Målgrupp

Projektets målgrupp är elever i högstadiet med ogiltig frånvaro.

I projektansökan indelades målgruppen grovt i tre grupper;

1. Elever med ett begynnande asocialt beteende som utöver skolk också ofta rör sig i olämpliga miljöer och har gjort sig skyldig till mindre allvarlig kriminalitet och ibland är i riskzonen för eller visar en begynnande missbruksproblematik.
2. Elever som har svårigheter i relation till andra människor på ett introvert sätt, kan ha varit utsatta för mobbing eller har ej kommit in i kamratgruppen på ett bra sätt, ibland vissa tydliga psykiska symptom.
3. Elever som stannar hemma på grund av överdrivet dataspelsintresse i kombination med för svag moraluppfattning eller förmåga till gränssättning i familjen.

Vilka elever har vi träffat?

Vi har i projektet mött elever/ungdomar ur de två förstnämnda grupperna. Dock har inga elever från den tredje gruppen, de som stannar hemma på grund av överdrivet dataspelsintresse, varit föremål för utredning i projektet. Inga ungdomar ur grupp tre har under projekttiden varit föremål för utredning. Vi har träffat elever med ”överdrivet dataspelsintresse” men detta har snarare varit en följd av att inte gå i skolan, istället för som antogs i projektansökan, att skolket var en följd av dataspelsberoende.

Gränsdragningen mellan de två grupperna är inte helt klar då ungdomar kan röra sig i och mellan de båda grupperna. I båda grupperna har vi identifierat olika starkt föräldrastöd och förmåga till gränssättning i familjen.

Grupp 1

I den första gruppen har vi mött de ungdomar som har någon form av risk för, begynnande eller aktivt missbruk, kriminalitet eller annat asocialt beteende. Det har exempelvis rört sig om två ungdomar som tidigt alkoholdebuterat och även ”boffat”, en ungdom som varit inne i ett aktivt cannabissmissbruk och en ungdom som polisanmälts för misshandel.

I denna grupp har vårt arbete bland annat bestått i att återuppbygga relationen mellan ungdom, föräldrar och skola. Arbetet har också varit att hitta lösningar och stöd för den unge att bryta sitt asociala beteende. Det har bland annat skett i samarbete med stadsdelens öppenvårdsenhet, ungdomssjuksköterskan vid stadsdelens beroendemottagning och polis. I dessa ärenden är skolan ofta mycket orolig för ungdomen, men har också ett ansvar för övriga elevers arbetsmiljö på skolan där ungdomen ibland kan utgöra en risk.

9 av de ungdomar vi träffat kan placeras in i denna grupp, några av dem har också placerats in i grupp 2.

Grupp 2

I den andra gruppen har vi ungdomar som kan beskrivas som ängsliga, depressiva och oroliga och som undviker upplevda faror och svårigheter. Dessa ungdomar har ofta svårigheter i relationer till andra människor. En av de ungdomar som vi har mött i projektet har diagnosen asperger syndrom och i flera fall har skolan framfört önskemål om att ungdomen skall utredas

neuropsykiatriskt, just med anledning av att de misstänker asperger syndrom. Flera av ungdomarna har haft social fobi eller skolfobi.

I denna grupp har vårt arbete vid några tillfällen bestått i att hjälpa föräldrar och skola att hitta tillbaka till ett konstruktivt samarbete kring ungdomen/eleven, när detta ”brakat samman”. Det är inte ovanligt (vilket framgår i Skolverkets rapport 2008) att föräldrar anklagar skolan och skolan anklagar föräldrarna, när en elev har stora svårigheter, vilket naturligtvis inte är något som främjar att eleven kommer tillbaka till skolan. Vi har i dessa fall sett som vårt uppdrag att bli en brygga mellan föräldrar och skola och genom att tala med bägge parter om konstruktiva lösningar har eleven så småningom kommit tillbaka till skolan. Vår erfarenhet är att det kring dessa elever uppstår en energilöshet som kommer sig av ungdomens passivitet och skolans och föräldrarnas uppgivenhet och ibland okunskap och bristande resurser kring hur man ska hjälpa ungdomen tillbaka till studier.

11 av de ungdomar som vi har träffat under projektet kan placeras i denna grupp där vi har haft den länkande och lyftande funktionen.

I båda dessa grupper har vi funnit ungdomar som lever med tydliga bekymmer i familjen. Det kan handla om föräldrar med missbruksproblem, föräldrar med psykisk ohälsa, familjer där det tidigare förekommit våld men föräldrarna idag är frånskilda och i alla familjer har föräldrarna varit för svaga och/eller saknat redskap för att få sitt barn till skolan.

Genomgång av ärenden som vi haft

Vi har under projekttiden varit i kontakt med 19 barn/ungdomar. 17 av dessa har utretts enligt 11 kap. 1 och 2 §§ SoL. Av de 17 ungdomar som vi inlett utredning på har 9 varit flickor och 8 pojkar, det vill säga mycket jämnt fördelat på kön (se vidare bilaga 2).

Av de två ungdomar som inte utretts hade den enas moder redan ordnat annan skolplacering till sin dotter, vilket fungerade väl och det beslutades att ingen utredning behövde inledas. Den andra ungdomen, även det en flicka, gick inte i skolan på vissa lektioner för att det var så stökigt på lektionerna att hon upplevde att hon inte lärde sig något. Vi var med på ett skolmöte tillsammans med vårdnadshavare, skolpersonal och flickan och hade ett möte hos oss tillsammans med flickan och hennes vårdnadshavare. Vi upplevde att flickan fick en tydlig signal från skola och socialtjänst att, även om vi förstod hennes synpunkter så, var hennes sätt att lösa det på något som mest slog tillbaka på henne själv. Flickan, som går sista året i grundskolan, behöver betyg för att komma in på ett gymnasieprogram där hon trivs och där det finns flera studiemotiverade elever, och detta blir svårt att förverkliga om hon skolkar från skolan och därmed inte får betyg att söka in till gymnasiet på. Efter våra möten upphörde flickans frånvaro och föräldrarna var tacksamma att de fick samhällets stöd att få sin flicka att gå i skolan.

Tre av de ungdomar som utretts enligt 11 kap. 1 och 2 §§ SoL har varit aktuella hos socialtjänsten under många år, främst med anledning av oro för barnens hemförhållanden. En av dessa ungdomar hade, förutom mycket hög skolfrånvaro, även ett misstänkt missbruk och var dessutom avviken från sitt hem under drygt två veckor. Denne ungdom omhändertogs enligt LVU och är för närvarande placerad på ett §12-hem för utredning av hans behov. De andra två, ett syskonpar som varit aktuella för insatser och utredningar från socialtjänstens sida i stort sett i hela sitt liv, fick insats i form av att familjen får intensivt familjebehandlingsarbete, det vill säga stöd från familjeterapeuter flera gånger i veckan.

Av de ungdomar vi träffat så har nästan alla kommit tillbaka till en skola, även om vissa inte har 100%-ig närvaro.

De som inte går i skolan är ungdomen som är placerad på låst institution (men han har en viss skolgång på institutionen) samt en flicka som av BUP tidigare bedömts lida av social fobi men nu av BUP ska utredas ytterligare för att undersöka neuropsykiatrisk problematik. Hon har varit frånvarande från skolan i flera år och trots att hennes nuvarande skola försökt ordna undervisningen på olika sätt har ingenting fungerat över tid.

Snabbare kontakt

I vår projektansökan skrev vi att vi för att lyckas bättre med denna målgrupp, trodde att det var viktigt att arbeta utifrån ett snabbare arbetssätt. För att åstadkomma det har de anmälningar som gällt ogiltig skolfrånvaro som inkommit till socialtjänstens ungdomsgrupp gått direkt till oss som arbetat i projektet.

När vi fått en anmälan om att en elev har uteblivit från skolan helt eller har mycket hög frånvaro har vi snarast kontaktat skolan för att be dem ordna ett anmälningmöte på skolan. Till detta möte har skolan inbjudit förälder och elev, oss från socialtjänsten och personal från skolan. Vi har börjat att redan per telefon fråga skolan hur många personer från skolan som ska delta, då det ibland blir alldeles för mycket människor på dessa möten.

Vid detta första möte har skolan beskrivit hur situationen för eleven ser ut och hur skolans oro ser ut. Föräldrar och elev har fått ge sin beskrivning av situationen. Därefter har vi oftast bett skolan lämna mötet (detta har vi tagit upp och förklarat i telefonsamtalet) så att vi kan förklara för familjen vilka vi är och hur vår roll ser ut, samt boka en tid för ett första möte.

Utse kontaktperson på skolan

Innan skolpersonalen lämnat mötet, är det dock mycket viktigt att vi frågat vem på skolan (rektor, kurator, speciallärare) som ska vara vår kontaktperson och hur vi lättast kontaktar den personen. Vi har även lämna våra kontaktuppgifter till skolan. Vi har naturligtvis frågat föräldrarna om det är ok att vi har kontakt med skolan och har varit tydliga med att det handlar om att det är skolsituationen vi kommer att prata med skolan om. Därmed har vi fått medgivande från föräldrarna att bryta sekretess.

Om det redan här har varit uppenbart att socialtjänsten kommer att inleda utredning, har vi redan nu bokat in tid för ett uppföljningsmöte med skolan om några veckor, då vi vet att vi hunnit träffa familjen och fått mer information.

Tät uppföljning

I styrgruppen har vi varit övertygade om att det är uppföljningen, det vill säga den fortsatta samverkan med skolan, som är viktig. När en elev kommit igång i skolan är det mycket viktigt med uppföljningsmöten som kan vara olika täta beroende på hur det går för eleven i skolan. Uppföljningsansvaret är något som ligger på både skola och socialtjänst, åtminstone till en början. Ibland har socialtjänsten deltagit i skolans uppföljningsmöten, ibland har vi, efter överenskommelse med föräldrarna, endast ringt eller mailat till skolan för att höra att

elevens situation i skolan går framåt. Parallellt med detta har vi då träffat familjen eller ibland endast föräldrarna, för att tala om hur de kan stödja sitt barn i förhållande till skolan. Särskilt i anslutning till längre lov är det viktigt att inte avsluta en kontakt, då längre ledigheter gör det lätt att återfalla i ett gammalt beteende.

Socialtjänstens utredning

Socialtjänstens uppdrag är att utreda den unges behov och föräldrarnas och omgivningens förmåga att tillgodose dennes behov. Informationen har sammanställts och problematiserats utifrån grunderna i BBiC (Barns Behov i Centrum). Vid brister i förmågan att tillgodose barnets behov kan socialtjänsten tillsätta insatser enligt 4 kap. 1 § SoL. Dessa insatser skall utformas efter barnets behov och kan rikta sig till den unge själv eller till föräldrarna.

Informationen samlas in genom samtal med familjen, ungdomen, skolan och eventuella andra inblandade, som exempelvis polis och fritidsverksamhet. Information inhämtas också från eventuella tidigare utredningar hos socialtjänsten.

Tillsammans med ungdomen har vi i projektet gjort en ADAD-intervju. ADAD är en kunskapsbaserad semistrukturerad intervju som kartlägger ungdomens situation inom nio livsområden. Den innehåller också ungdomens egna uppfattningar om dennes problem och grad av motivation till förändring. Vi har funnit att det har varit bra att göra en ADAD-intervju tidigt med ungdomen för att på så sätt ”screena” ungdomens behovsområden och egen syn på sin situation.

Insatsen får inte dröja

Av erfarenhet vet vi att det ibland tar lång tid innan insatser kan komma igång trots att ungdomen och föräldrarna är villiga att ta emot stöd och hjälp. Det kan dels bero på att behovet ännu inte är kartlagt, att insatsen inte utformats eller att det rent organisatoriskt inte är möjligt. Det kan också vara så att det i själva överlämnandet mellan utredare och behandlare startar en ny process, familjen skall lära känna och överföra sin tillit och sitt förtroende till ytterligare en eller flera aktörer.

I projektet har vi strävat efter att bli snabbare från tanke till handling och att omgående pröva och se om det bär. De förslag på lösningar som uppkommer under utredning är det viktigt att pröva snabbt, men med eftertanke. För varje dag en ungdom inte går i skolan förlorar de både teoretisk och social kunskap och det blir svårare att komma tillbaka. Insatser kan och bör pågå under utredningstiden.

I projektet har vi haft möjlighet att arbeta utredande och samtidigt stödjande. Det har påskyndat processen att återföra eleven till studier genom att den relationsskapande ”lära-känna-processen” inte behöver upprepas.

Tät samverkan mellan skola och socialtjänst är nödvändig

Framför allt kring de elever där det uppstår en energilöshet, har vi sett vikten av att hålla en hög intensitet i arbetet och att skola och socialtjänst behöver hjälpas åt att hålla engagemanget uppe. Vår erfarenhet är att ungdomen behöver en tydlig länk till skolan för att kunna återvända. Med det menar vi att skolan tydligt och konkret behöver öppna möjligheter för

ungdomen att komma tillbaka genom att ringa, åka hem och hämta och tillsammans med elev och föräldrar planera skolgången. Socialtjänsten skall i början av kontakten träffa ungdomen, föräldrar och skola i täta möten för att snabbt utreda den unges behov. I mötena med ungdomen skall socialtjänsten främst arbeta relationsskapande och motiverande. Eftersom ingen av de ungdomar vi arbetat med i projektet har sagt att de inte ”vill” gå i skolan, har det motiverande arbetet snarare handlat om att hjälpa ungdomen att ta små steg tillbaka till en fungerande skolgång. Socialtjänsten behöver stödja föräldrarna till ett nära och intensivt arbete med skolan. Socialtjänsten skall också utrusta föräldrarna med redskap att stödja sitt barn till skolgång. Om föräldrarna brister i omsorgen på andra sätt skall socialtjänsten överväga om föräldrarna skall erbjudas annat/ytterligare stöd. Tillsammans skall skola, socialtjänst, ungdom och föräldrar hitta på kreativa lösningar.

Vi har fått stöd i ovanstående när vi under hösten 2008 tog del av Sundbybergs delrapport i *Projekt Elever med hög otillåten frånvaro* där de framhåller att när skolfrånvaron utvecklats till ett hemmasittande krävs ett envist engagemang och ofta stora personalresurser för att få eleven tillbaka till skolan.

Beskrivande exempel

Ett exempel, där vi tydligt följt den modellen som vi ovan beskrivit, är en flicka vi träffade som vid starten för utredningen inte varit i skolan alls under de senaste sex veckorna. Skolgången hade dessförinnan under lång tid varit mycket sporadisk. Skolan hade upprättat ett åtgärdsprogram som inte följdes och inte heller följdes upp. Modern var mycket uppgiven och faktiskt glad över att det blev en anmälan till socialtjänsten. Vi träffade flickan som berättade att hon ville gå i skolan men att hon själv inte klarade av att ta ansvar för hur skolsituationen skulle lösas. Vårt arbete blev därför att stödja modern och även dra in fadern för att ta detta ansvar från flickan. Skolan började ha täta möten med båda föräldrarna kring flickans skolsituation samtidigt som socialtjänsten träffade föräldrarna för att tala om hur de tillsammans kunde stödja sin dotter. Detta gjorde att flickan har återgått till skolan. Efter att socialtjänsten avslutat stödkontakten med föräldrarna har skolan haft kontinuerliga uppföljande möten med föräldrarna.

Ovan (under målgrupp) har vi nämnt tre ungdomar som varit aktuella hos socialtjänsten under många år, men där det kommit in en ny anmälan gällande skolfrånvaro. Eftersom vi i dessa ärenden haft långvarig kännedom om familjen kan interventionen inte kallas tidig så som var ambitionen i projektet. Arbetssättet med täta möten mellan socialtjänst, skola, föräldrar och ungdom med fokus på att få tillbaka ungdomen till skolan, ledde dock till att skolan provade olika insatser så som anpassad studiegång, frukostmöten med skolkurator och undervisning i liten grupp. Vår del var i dessa ärenden att stödja föräldrarna att komma till möten och arbeta med föräldrarna för att ge dem verktyg att stödja ungdomarna att gå i skolan. Genom att arbeta tätt tillsammans med skolan påskyndades socialtjänstens utredningsprocess.

Ett exempel på där vi i projektet haft en ”länkande funktion”, hade ungdomen redan anpassad studiegång med anledning av att han hade social fobi. Skolan hade redan tidigare, för ett drygt år sedan sänt remiss till BUP men då pojken ännu inte fått hjälp tog vi kontakt med BUP för att påskynda remissen. Ungdomen och modern berättade att de redan varit på två bedömningssamtal på BUP och ungdomen var i stort behov av att denna gång få konkret hjälp snabbt för att återfå hoppet om att det finns hjälp att få. Vi träffade BUP vid ett tjänstemannamöte och informerade dem om detta. Senare berättade modern att de kommit igång med en kontakt på BUP och att de var mycket nöjda med den.

I ett ärende följde vi av olika anledningar inte den modell som vi utarbetat. Ärendet gällde en pojke som hade omfattande sporadisk frånvaro och mycket sena ankomster. Vi träffade pojken tätt och hade även mycket kontakt med föräldrarna under början av utredningen. Dock skedde till en början kontakten med skolan endast per telefon. Vi trodde utifrån pojkens beskrivning att skolsituationen förbättrats avsevärt sedan anmälan till socialtjänsten gjorts, men det visade sig i kontakt med skolan att så inte var fallet. Detta ledde till att vi hade skolmöten och med förnyad energi riktade fokus på pojken skolsituation. Ärendet blev en viktig lärdom för oss som jobbar i projektet. Det visade tydligt att samverkansmöten med skola och socialtjänst är nödvändiga för att få en realistisk uppfattning om situationen.

Vår modell

I styrgruppen har vi haft många diskussioner om hur och när skolan skall koppla in socialtjänsten och hur vi bäst kan samarbeta och samverka för att få eleven att återgå till studier. Tillsammans utformade vi en lista i punktform för vad skolan respektive socialtjänsten kan/ska göra vid ogiltig frånvaro. Denna lista förklaras nedan, men finns i punktform som bilaga (se bilaga 1).

Vad behöver skolan göra vid ogiltig frånvaro?

Skolan skall ha nolltolerans gentemot ogiltig frånvaro. Det innebär att skolan omedelbart måste reagera på oanmäld frånvaro genom att kontakta föräldrarna. Skolans omedelbara respons visar eleven att skolan bryr sig om och saknar denne om hon/han är frånvarande. Eftersom skolan har ansvar för eleven när denne är på skolan måste skolan meddela föräldern om detta ansvar inte kan fullföljas med anledning av frånvaro. För att skolan skall kunna reagera omedelbart krävs att skolan har en noggrann och fungerande närvarokontroll.

Ibland kan det vara att denna kontakt är tillräcklig då det visar sig att det är föräldern som glömt anmäla sitt barns frånvaro. Ibland blir föräldrar mycket förvånade och upprörda och kan själva lösa problemet med sitt barn så att förseelsen inte upprepas.

Om detta inte är tillräckligt skall skolan hålla ett möte med elev och föräldrar. I detta möte skall skolan utreda om anledningen till frånvaron är någonting på skolan. Till hjälp för detta bör skolan kartlägga frånvaron, det vill säga utreda om det finns något mönster för frånvaron. Det kan handla om att eleven undviker en särskild lärare, ett ämne eller att eleven inte kommer i tid på morgonen. Skolan bör också undersöka hur eleven trivs på skolan som social institution, det vill säga hur eleven trivs i kamratgruppen som helhet och om eleven har kamrater som han/hon är trygg med eller eleven är utsatt på något sätt eller rent av är mobbad. Om frånvaron handlar om någonting i skolmiljön och föräldrar och skola har ett gott samarbete löser man det hela på skolan.

Om frånvaroorsaken förblir oklar och frånvaron fortsätter kan skolan konsultera socialtjänsten, utan att nämna elevens namn, om huruvida skolan skall göra en anmälan enligt 14 kap. 1 § SoL till socialtjänsten. Vid denna konsultation kan man också resonera om hur föräldrarna skall informeras om anmälan.

Om det vid skolmötet står klart för skolan att frånvaron inte i första hand beror på saker i skolmiljön skall anmälan till socialtjänsten göras skyndsamt. Ju längre eleven är borta från

skolan desto svårare att komma tillbaka. Då gör själva frånvaron att det blir pålagningar av svårigheter.

Skolan skall sedan hålla kontakt med elev och föräldrar på det sätt som är möjligt. Hur detta skall ske kan bestämmas på skolmötet. Det kan ske genom att skicka hem läxor med ett grannbarn, se till att veckobrev kommer hem eller att klasslärare eller för eleven annan betydelsefull person ringer eller skickar sms. Skolan behöver fortsatt aktivt hålla kontakt med elev och föräldrar. Risken är att det många gånger blir väldigt tomt och tyst kring dessa elever och att de snabbt vänjer sig vid att ingen frågar efter dem. Då blir vägen tillbaka mycket svårare.

Vad behöver socialtjänsten göra?

När socialtjänsten får in en anmälan från en skola om en elev som har hög frånvaro, skall en socialsekreterare ta kontakt med anmälaren och bestämma ett snabbt ”anmälningsmöte” på skolan. Till detta möte ska skolan kalla familjen och socialtjänst. Om familjen vägrar att komma till ett skolmöte, vilket ibland händer när relationen mellan skola och hemmet blivit sargad, kallar socialtjänsten föräldrarna till socialkontoret istället.

Under anmälningsmötet skall en kontaktperson för socialtjänsten utses på skolan. Det kan exempelvis vara någon ur skolledningen, kurator, klasslärare eller speciallärare. Det skall också överenskommas hur kommunikationen på lättaste sätt kan ske.

Om socialtjänsten beslutar att utredning enligt 11 kap 1 och 2 §§ SoL skall inledas skall socialsekreteraren ha flera täta möten med föräldrar och ungdom för att så fort som möjligt skapa en relation och kunna identifiera problemet och/eller lösningar, barnets resurser och behov och omgivningens förmåga att tillgodose barnets behov.

Socialtjänsten skall sträva efter att få ett samtycke från familjen att under utredningen också ha en tät kontakt med skolan för att följa elevens skolgång. Det innebär att socialsekreteraren utreder hur elevens skolsituation sett ut tidigare och hur den ser ut nu, innan och efter eventuell intervention.

Vad gör vi tillsammans, hur samverkar vi?

Tillsammans ska skola, föräldrar och socialtjänsten skapa ett problemlösande system kring ungdomen. Det är mycket lätt att skapa ett system där man gång på gång upprepar de svårigheter som finns kring ungdomen och vad man tror orsakar detta och därigenom bolla problemet mellan sig istället för att försöka hitta konstruktiva lösningar på problemet. För att finna konstruktiva lösningar behöver de inblandade se över vad kan just jag, med min profession, min organisation, mina kunskaper och mina resurser bidra med för att lösa problemet?

Samverkan mellan socialtjänsten och skolan innebär inte att vi ska arbeta med samma saker, att gränserna mellan våra professioner suddas ut. Tvärtom tydliggör vi våra professioner genom att klargöra vårt uppdrag, våra möjligheter, våra mål, våra rutiner och vår arbetsfördelning. För att inte motarbeta varandra måste vi ha en gemensam problemförståelse och målbild, kort och gott en samsyn kring ungdomen.

Diskussion

I projektet har vi träffat ungdomar som av olika anledning inte gått i skolan. Inte en enda av dessa ungdomar har uttryckt att de inte vill gå i skolan. I projektet har vi också träffat många lärare, kuratorer, skolledare och annan skolpersonal. Alla dessa personer har haft som mål att återföra ungdomen till skolgång.

Ungdomarna vi träffat har kommit från många av stadsdelens grundskolor och även från friskolor utanför stadsdelen. Vad vi har upptäckt är att skolorna arbetar olika och har olika syn på vad och hur deras ansvar ser ut i förhållande till elever som har hög skolfrånvaro. På en del skolor där problemen varit större tycker vi att vi har sett en mer medvetne strategi att återföra eleven till skolan. Det kan bero på erfarenhet men kanske är det också så att när ett problem blir tillräckligt ”stort” måste man ta itu med det och hitta redskap för att arbeta mera medvetet med ett problem.

På flera skolor jobbar man med goda och framgångsrika metoder kring de här eleverna och vi skulle önska att kunskapsspridningen mellan skolorna var bättre. Vi tror att det skulle bidra till en kreativ miljö och på så sätt få fler kreativa lösningar på dessa ungdomars skolproblem. Att en lösning fungerar för en elev på en skola behöver inte nödvändigtvis betyda att det fungerar för en annan elev på en annan skola. Vår åsikt är inte att alla skolor skall göra likadant, men de behöver utbyta erfarenheter och inspirera varandra.

I vissa skolor har det varit självklart att skolan hör av sig samma dag om en elev är frånvarande. På en skola har det varit omöjligt att kontakta elevens föräldrar direkt vid frånvaro då lärarna saknat mobiltelefon, medan det på en annan skola funnits en lärare som hållit daglig sms-kontakt med en elev som är frånvarande från skolan. I andra skolor har man införskaffat datasystem för frånvarorapportering där förälder kan gå in hela dagar och följa elevens frånvaro/närvaro.

Inom socialtjänsten var man tidigare mer benägen att tala om hög skolfrånvaro som i första hand ett skolproblem. Dessa ärenden hänvisades ofta tillbaka till skolan. Många gånger kunde detta i och för sig hänga samman med att skolans anmälan till socialtjänsten inte var tillräckligt underbyggd och tydlig. Skolan behöver i anmälan förtydliga vad de redan gjort innan anmälan görs till socialtjänsten. Det bör framgå i anmälan att skolan noga utrett om skolfrånvaron handlar om bekymmer på skolan så som kamratrelationer eller rena skolsvårigheter, det vill säga svårigheter i något ämne eller relationen till någon lärare.

När vi i projektet har fått dessa ärenden har vi haft möjlighet att snabbt gå in och jobba, någonting som vi tror på sikt är både tidsbesparande och resursbesparande. Den unges beteende hinner på så vis inte bli befäst. Eftersom vi i projektet haft mer tid att lägga på varje enskilt ärende har vi i större utsträckning kunnat arbeta stödjande parallellt med utredningsarbetet. Vårt önskemål är att socialsekreterarna i framtiden kommer att ges möjlighet att bedriva utredningsarbetet på detta sätt.

Det har konstaterats att en av förutsättningarna för samverkan är att det råder en samsyn mellan de samverkande parterna på problemet. Ett sätt att uppnå detta är en gemensam kunskapsbas som man kan få till exempel genom att skola och socialtjänst bjuder in varandra till gemensamma föreläsningar. Detta skulle också vara en tydlig signal från respektive ledning att de stödjer samverkan. Gemensamma utbildningsdagar skulle också ge möjligheten för personalen att lära känna varandra och på så sätt få en bättre förståelse för varandras

verksamheter. För att få en bättre tillit till varandras arbete skulle vi bättre behöva informeras om varandras verksamheter.

Framgångsfaktorn för projektet har varit att komma in tidigt i ärendet, arbeta intensivt med kreativa lösningar och ha en tät kontakt mellan socialtjänst, skola, familj och ungdom!